

„MĚSTO A DOMOV“
IV. brněnská konference urbánních studií
7. – 9. 11. 2013, FSS MU, Joštova 10, Brno

PROGRAM KONFERENCE

ČTVRTEK 7.

11. 2013

11:00 - 12:30 Úvodní přednáška

Prof. Alison Blunt: *At home in the city: domestic urbanism and urban domesticities.*

Přednáška proběhne v sále Uměleckoprůmyslového muzea v Brně na ulici Husova 14. Budova se nachází v centru Brna pět minut chůze od FSS.

12:30 - 14:30 Čas na oběd, od 13:30 bude zahájena registrace v budově FSS MU.

14:30 -16:15 AULA FSS

Domov ve městě I.

Předsedající: Slavomíra Ferenčuhová

Lucie Pospíšilová, Petra Špačková, Tereza Gelná: *Co děláme doma?*

Dana Fialová: *Druhé bydlení, druhý domov?*

Zdeněk Uherek, Veronika Beranská: *Veřejný prostor jako součást domova obyvatel města.*

16:15 - 16:30 Přestávka na kávu

16:30 - 17:30 Předsedající: Lucie Galčanová

Kateřina Sidiropulu Janků: *Doma v centru. Obývání vnitřního města Ostravy.*

Michal Růžička: *Jaký domov mají "nomádi"? Ke struktuře socio-prostorových vztahů v českém městě.*

**PÁTEK 8. 11.
2013**

9:00

9:30 - 11:00

začátek registrace

MÍSTNOST U43

Městské struktury I.

Předsedající: Kateřina

Sidiropulu Janků

Pavel Pospěch: *Nepatřičnost
v městském prostoru.*

Pavel Sitek: *Francouzská
předměstí a metafora války.*

Roman Matoušek: *Z centra
pozornosti na okraj zájmu?
Vsetínská lokalita Poschla 2006-
2013.*

11:00 - 11:15 Přestávka na kávu

11:15 - 12:45 Městské struktury II.

Předsedající: Barbora Vacková

Vondroušová Kamila, Iva Tichá: *Ostrava ve změnách sociální
segregace mezi léty 2001 –
2011.*

Pavel Šuška: *Štruktúry
politických příležitostí mestského
environmentálneho aktivizmu:
postsocialistické transformácie
bratislavského ochranárstva.*

12:45 - 14:00 Čas na oběd

14:00-15:30 Městské struktury III.

Předsedající: Ondřej Muliček

Peter Svoboda: *Prostorové
aspekty flexibility práce v
Pražském metropolitním regionu:
analýza vztahu bydliště a
pracoviště.*

Richard Nikischer: *Lokálne
povedomie a obec - zaostrené na
Slovensko.*

MÍSTNOST U42

Domov ve městě II.

Předsedající: Petr Gibas

Ondřej Muliček, Robert
Osman, Daniel
Seidenglantz: *Musím domů,
počkám doma, půjdu
domů...*

Zuzana Búriková: *Život
v cudzích domovoch: au pair
a ICL izby v londýnských
domácnostiach.*

Barbora Vacková, Lucie
Galčanová, Michaela
Kvapilová Bartošová, Lukáš
Kala: *Domov samostatně
žijících osob.*

**Jiní ve městě -
bezdomovectví**

Předsedající: Lenka

Slepičková

Ondřej Hejnal: *„Naše ruiny
jsou našim domovem“:
Domovy bezdomovců
v etnografické perspektivě.*

Karolína Pauknerová, Petr
Gibas: *Domov,
bezdomovství a proměny
městských veřejných
prostor v místa soukromí.*

Ladislav Toušek:
*Bezdomovectví, domov a
reziduální prostor.*

Jiní ve městě - migrace

Předsedající: Pavel Pospěch

Klára Fiedlerová:

*Každodennost a utváření
domova mezi rusky
mluvícími migranty v
Karlových Varech.*

Ivana Přidalová, Martin
Ouředníček: *Nové podoby
rezidenční mobility: příklad
ruského etnika v Praze.*

Katarína Moravanská: *Pozícia miest v meniacej sa sociálno-priestorovej situácii slovenskej spoločnosti.*

Markéta Seidlová: *Město jako domov pro imigranty: příklad praktik lokálních samospráv ve Francii.*

15:30 - 16:00 Přestávka na kávu

16:00-17:00 Historické perspektivy

Předsedající: Lucie Galčanová
Blanka Soukupová: *Rodné město jako domov? Čeští Židé a jejich prožitek domova po šoa.*

Josef Kadeřábek, Zuzana Skořepová: *Domov dělnické třídy. Snahy o legitimizaci komunistické ideologie v Kladně padesátých až osmdesátých let 20. století.*

Domov ve městě III.

Předsedající: Robert Osman
Jana Jíchová, Hana Svobodová, Ondřej Pergl, Jana Temelová: *Vrchlického sady: místo setkávání či místo střetávání?*

Eva Špačková: *A teď ty! Aspekt českého kutilství v městském veřejném prostoru.*

od 19:00 Fakultativně - společný večer v restauračním zařízení U Seminářů, Smetanova 30.

SOBOTA 9. 11. 2013

MÍSTNOST U42

9:30 - 10:30 Prostory bydlení

Předsedající: Barbora Vacková
Eva Gregorová: *Inovativní formy bydlení pro seniory v Brně – výsledky kvantitativního sociologického šetření.*
Iva Tichá, Gabriela Nytra: *Významy bydlení v kontextu ohrožení chudobou či chudoby seniorů.*

10:30 - 11:00 Přestávka na kávu

11:00 - 12:30 Předsedající: Roman Matoušek

Tomáš Brabec, Branislav Machala: *Rezidenční separace sociálně silných: role developerů na rozvoji gated communities v Česku.*
Martin Šveda, Pavel Šuška: *Živelná suburbanizácia a jej negatívne dopady na rozvoj obce.*

12:30

Čas na oběd

14:00

Pro zájemce: komentovaná procházka BAM – brněnský architektonický manuál vede Petra Hlaváčková (4AM Fórum pro architekturu a média).
Sraz ve 14 hodin před budovou FSS.

Rezidenční separace sociálně silných: role developerů na rozvoji gated communities v Česku

Tomáš Brabec, tomas.brabec@natur.cuni.cz

Branislav Machala, branislav.machala@gmail.com

KSGRR, Centrum pro výzkum měst a regionů, PřF UK v Praze

Česko a Praha se vyznačují relativně malými rozdíly mezi bohatými a chudými. Také hodnoty rezidenční segregace a separace jsou oproti jiným státům na nízké úrovni. Nabízí se otázka, zda tomu tak bude i v budoucnosti. Především v Praze můžeme v posledních letech pozorovat bouřlivý rozvoj gated communities (uzavřených rezidenčních oblastí). V těchto objektech se koncentrují především sociálně silnější obyvatelé, kteří mají tendenci se od ostatních spoluobčanů separovat. Naše prezentace bude diskutovat mechanismy vzniku gated communities a roli developerů při jejich vzniku. Vznik gated communities v USA, Latinské Americe či Jihoafrické republice je nejčastěji spojován s obavami lidí z kriminality, zvyšováním sociální prestiže či rozvojem neoliberalismu. Výzkumy ovšem nedostatečně koncentrují svoji pozornost na úlohu nabídky a tedy developerů v procesu vytváření gated communities. Výsledky vlastního empirického výzkumu poukazují, že vznik gated communities v Česku není primárně iniciován na straně poptávky, ale naopak silnou roli při vzniku těchto objektů hrají developeri při vytváření gated communities v Česku.

Druhé bydlení – druhý domov?

Dana Fialová, dana.fialova@natur.cuni.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK

Jedním z fenoménů patřících k značné části nejen české populace (významně např. skandinávské) je fenomén tzv. druhého bydlení (vlastnictví a užívání rekreačních chat, chalup, bytů), který je v Česku materiálně představován 20 % všech obytných stavech vyskytujících se prakticky po celém území Česka a osobní zkušeností více jak 25 % populace, převážně městských sídel. Vlastnictví a užívání druhého bydlení významně ovlivňuje vztah k místu trvalého bydliště, k domovu. Můžeme pozorovat jistou „prostorovou schizofrenii“, která se projevuje s různou intenzitou během kalendářního roku i odlišně u různých věkových skupin (souvislost nejen s věkem, ale ještě výrazněji s rolí v rodině), budování vazeb a vztahů na dvou (možno i více) místech často nejen v prostředí absolutně odlišném fyzicky, ale zpravidla i sociálně. Vlastnictví a užívání druhého bydlení působí na ekonomiku domácnosti, volnočasové aktivity, rytmus pracovního týdne, trendy v trávení dovolené atd. Jmenované faktory můžeme dokumentovat na základě výsledků dlouhodobého výzkumu v modelových lokalitách založeném na terénním a dotazníkovém šetření, zúčastněném pozorování a znalosti příběhů vlastníků objektů druhého bydlení z odlišných sociálních, profesních i věkových skupin v horizontu uplynulých 20ti let.

Každodennost a utváření domova mezi rusky mluvícími migranty v Karlových Varech

Klára Fiedlerová, klara.fiedler@gmail.com

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PrF UK v Praze

V Karlových Varech se rusky mluvící migranti usidlují od poloviny 90. let v souvislosti s privatizací lázeňských a hotelových nemovitostí, zahraničními investicemi a rostoucím turistickým ruchem z postsovětských zemí. Původně lázeňské letovisko oblíbené mezi rusky mluvící elitou se spolu s rozvojem lázeňské ekonomiky a mezinárodních vazeb proměnilo v etnickou enklávu, kterou charakterizuje výrazná sociální a etnická rozmanitost a transnacionální vazby migrantů. Příspěvek se zabývá utvářením domova mezi rusky mluvícími migranty v Karlových Varech. Hlavní otázka se týká každodennosti života migrantů, jejich vazeb a vztahů k lidem, objektům a místům ve městě, a způsoby, kterými se adaptují a proměňují městské prostředí. V souvislosti se zakořeněním migrantů v různých sociálních polích a geografických lokalitách zohledňuje příspěvek také odlišné způsoby v adaptaci a utváření domova mezi migranty.

Inovativní formy bydlení pro seniory v Brně – výsledky kvantitativního sociologického šetření

Eva Gregorová, gregorova.eva@brno.cz

Magistrát města Brna, Kancelář strategie města

Fenoménu stárnutí evropských populací a jeho důsledkům je věnována již několik desetiletí velká pozornost. Jen málo studií se však doposud věnovalo oblasti vhodného městského bydlení pro seniory. Většina studií se věnuje otázkám pracovního trhu, penzijního systému případně nověji i věkové diskriminaci či ageismu ve společnosti. Otázkám bydlení a péče je však věnována menší pozornost a navíc, pokud tyto studie existují, je zde jen malá provazba na lokální politiky a opatření. Lidé stárnou v místě svého bydliště, ne na „národní“ úrovni, kde existuje celá řada strategií věnovaných přípravě na demografické stárnutí.

Cílem příspěvku bude představení nejzajímavějších výsledků výzkumu - reprezentativního sociologického šetření mezi obyvateli města Brna (65+). Tento výzkum je jednou z aktivit mezinárodního projektu HELPS. Jedná se o grantový projekt podporovaný Evropským regionálním rozvojovým fondem. Hlavním projektovým partnerem je za Českou republiku Sociologický ústav Akademie věd ČR, Magistrát města Brna je zapojen jako asociovaný partner. Cílem projektového konceptu je podpořit rozvoj inovativních řešení bydlení a péče o cílové skupiny osob (např. formou definování modelového příkladu sociálního a cenově dostupného bydlení pro seniory).

V rámci projektu je nyní (duben – srpen 2013) v Brně realizován sociologický průzkum zaměřený na bydlení starších osob (neinstitucionalizované formy). Snahou výzkumu je postihnout různé formy stávajícího seniorského bydlení v Brně a zejména odpovědět na otázky, jaké jsou plánované osobní strategie

bydlení seniorů do budoucna, jaké formy bydlení seniori preferují a případně o jakých alternativních formách by byli ještě ochotni uvažovat (např. zda a pro jaké skupiny jsou přijatelné různé formy společného bydlení seniorů).

Výzkum můžeme v českém prostředí považovat za ojedinělý, a to jak svým tématem, tak i propojením akademické a komunální/samosprávné úrovně, protože výsledky budou sloužit jako jeden z podkladů pro budoucí směřování politik města Brna, které se týkají problematiky bydlení seniorů, nízkonákladového sociálního bydlení, kvality bydlení seniorů a podpory aktivního stárnutí.

„Naše ruiny jsou našim domovem“: Domovy bezdomovců v etnografické perspektivě

Ondřej Hejnal, ohejnal@gmail.com

Katedra antropologie, FF ZČU v Plzni

Cílem příspěvku je analýza ne/přítomnosti „domova“ u bezdomovců ve středně velkém českém městě. Jeho základním konceptuálním rámcem jsou geografické a antropologické teorie vytváření míst skrze každodenní sociální a diskurzivní praktiky uživatelů míst i dominantních aktérů (např. T. Cresswell, Y. Tuan, S. Low a jiní). Domov není pouhou fyzickou/materiální strukturou. Odkazuje rovněž k sociálním a psychologickým aspektům. Na základě svého více než dvouletého etnografického výzkumu, při němž primárně používám aktivní zúčastněné pozorování a polo-strukturované rozhovory, provedu tři analytické kroky. (1) Představím bezdomoveckou aktérskou definici domova. (2) Porovnáám ji s „reálným“ stavem, tj. deskripcí materiální stránky příbytků a dalších nemateriálních aspektů, které vzejdou z emické klasifikace domova. A konečně (3) popíši každodenní sociální a diskurzivní praktiky, které daná místa – potenciální „domovy“ – utvářejí. Důraz bude kladen na poměrně velkou opuštěnou budovu, která je bezdomovci nazývána „Hilton“. Ve zkoumané lokalitě se totiž jeví jako centrální bod pro představu bezdomoveckého domova (či jeho absence) a zároveň se vyskytuje ve všech třech zmíněných analytických krocích. Pojem „bezdomovec“ se nejčastěji pojí s bydlením v nekonvenčním typu obydlí (opuštěná budova, stan, ubytovna atd.). To však nevylučuje vytváření specifických míst – „domovů“. Přestože aktérská definice domova nesouzní s „reálným“ stavem, přinejmenším v případě „Hiltonu“ lze o domovu hovořit, vezmeme-li v úvahu některé diskurzivní a sociální praktiky a reinterpretejeme-li sdílenou emickou definici.

Domov dělnické třídy. Snahy o legitimizaci komunistické ideologie v Kladně padesátých až osmdesátých let 20. století

Josef Kaderábek, Kaderabek.Josef@seznam.cz

Zuzana Skořepová, susi.sko@centrum.cz

Historický ústav FF JU v Českých Budějovicích, Ústav dějin umění FF JU v Českých Budějovicích

Autoři předkládaného příspěvku by na základě rozboru urbánních prvků města Kladno (především pomníky, památníky, účelové stavby) a jejich postupných proměn chtěli ukázat, jakým způsobem se tehdejší místní, krajské a republikové instituce pokoušely přetvořit celkovou paměť zkoumaného města a prezentovat jej jako původní domov socialistické myšlenky v Čechách. Cílem studie je ozřejmit, jak se tehdejší vládnoucí moc snažila prokázat kontinuitu a dominanci socialistické (resp. komunistické) myšlenky v kladenském veřejném prostoru. Na straně druhé se pokusí ukázat, jak se účelovými odkazy na minulost a důležité události místního a národního charakteru (především vznik ČSR, vypálení Lidic apod.) pokoušeli komunisté legitimizovat na Kladně svůj režim. Oba postupy autoři příspěvku ukážou na účelovém umístění nových urbánních prvků prezentujících komunistickou ideologii v kladenském prostoru či přestavbě a demolici prvků tzv. „nevhodných“. Pramenně budou badatelé vycházet z fondů KSČ Kladno a Slaný, záznamů památkového ústavu Kladno a Slaný, zachovaných památek hmotné kultury a především unikátního fotografického souboru Jiřího Hankeho.

Z centra pozornosti na okraj zájmu? Vsetínská lokalita Poschla 2006-2013

Roman Matoušek, roman.matousek@natur.cuni.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, PřF UK

Přestěhování části vsetínských Romů z chátrajícího domu v centru města do nově postavených městských bytů na okraji průmyslové zóny v lokalitě Poschla vyvolalo v roce 2006 rozsáhlou odbornou i veřejnou debatu o rezidenční segregaci Romů v Česku. Postup města i výsledný stav segregované lokality byl krátkodobě podroben kritice různých orgánů státní správy, neziskových organizací i akademické obce.

Příspěvek zachycuje vývoj rezidenční segregace v lokalitě Poschla a vyhodnocuje jej v kontextu diskuzí sociálně vyloučených lokalit v Česku. Lokalita je zasazena do širšího kontextu rozvoje Vsetína a národních a lokálních politik zaměřených na romskou problematiku. Zdůrazněny jsou aktivity a mechanismy, které rezidenční segregaci vytvářejí nebo mají potenciál k jejímu odstranění, včetně aktivit samotných obyvatel lokality. Očekávání a deklarace z období jejího vzniku jsou konfrontována s vývojem do současnosti. Příspěvek je založen na terénním výzkumu v roce 2007 a 2013 a na analýze dokumentů a relevantních zdrojů vztahujících se k lokalitě.

Pozícia miest v meniacej sa sociálno- priestorovej situácii slovenskej spoločnosti

Katarína Moravanská, Katarina.Moravanska@savba.sk

Sociologický ústav SAV, Bratislava

Mestá sa vyznačujú značnou typologickou diverzitou z hľadiska ľudských, sociálnych, kultúrnych potenciálov i rozvojových disponibilít, ako i funkcií v sociálno-priestorovej organizácii jednotlivých spoločností. Jednotlivé typy miest rôzne reagujú na zmeny v sociálno-priestorovej situácii spoločnosti a sú modifikované vplyvom viacerých faktorov (zmeny v demografickej a sociálnej štruktúre obyvateľov, migračné pohyby, suburbanizácia, globalizácia, prechod od spoločnosti priemyslu k postindustriálnej a poznatkovej spoločnosti...). Cieľom príspevku je identifikovať zmeny v mestách na Slovensku v kontexte meniacej sa sociálno- priestorovej situácii slovenskej spoločnosti. Príspevok poukazuje na značnú diverzifikovanosť slovenských miest v tom to kontexte ako i na zmeny, ktoré sa v mestách za posledné desaťročie udiali.

Jednou zo zmien je, že klesá počet obyvateľov určitých typov miest. Z pohľadu veľkostných kategórií sú to všetky veľkostné kategórie miest do 100 tisíc obyvateľov. Tento pokles je spojený nie len s poklesom prirodzených prírastkov obyvateľov, ale z veľkej časti i sťahovaním sa obyvateľov miest do vidieckych obcí v ich zázemí. Tento jav je sprevádzaný zvyšujúcou sa pracovnou dochádzkou obyvateľov zo širokého zázemia do miest. K intenzifikácii tohto procesu dochádza i v kontexte suburbanizačných zmien, ktoré sa za posledné desaťročie udiali, ako i ďalších zmien v spoločnosti. V dôsledku pravidelnej dochádzky do mesta sa mestá stávajú domovom nielen svojich rezidentov, ale i vidieckeho obyvateľstva pravidelne dochádzajúceho do mesta za prácou. Napriek týmto procesom, mestá sú stále atraktívnou destináciou migračných smerov veľkej časti obyvateľov. Predovšetkým mládež uvádza mestá ako miesta najvhodnejšie pre život a reálne i najviac do miest migruje. Príspevok sa pokúsi nájsť odpovede na to, ktoré mestá sú na Slovensku najatraktívnejšie z pohľadu sťahovania a dochádzky do zamestnania, v akých regiónoch sa nachádzajú a aké zmeny sa v týchto procesoch udiali v poslednom desaťročí.

Musím domů, počkám doma, půjdu z domu... Role domova v časoprostorové organizaci města

Ondřej Mulíček, mulicek@geogr.muni.cz

Robert Osman, osman@mail.muni.cz

Daniel Seidenglanz, seidenglanz@geogr.muni.cz

Geografický ústav, PřF MU V Brně

Príspevek pojímá domov jako časoprostorovou konstelaci svého druhu. V rámci geografie času byl domov často konceptualizován pomocí jeho synchronizační funkce. Torsten Hägerstrand o něm uvažuje jako o svazku individuálních trajektorií časoprostorem, Nigel Thrift a Don Parkes jako o rytmizátoru společných aktivit a Junyi Zhang, Dick Ettema nebo Frank Koppelman jako o prostoru časového vyjednávání. Eroze vlivu vnějších rytmizátorů (zaměstnání, doprava, média) umocňuje význam každodenně vyjednávané synchronizace jakéhokoliv společenství. Časová koordinace společných aktivit představuje jednu z klíčových potřeb domácnosti, v nichž se domov neukazuje pouze jaké místo, ale také jako čas, tedy nikoli pouze jako synchora, ale i jako synchrona. Príspevek se zabývá časovým významem městského domova. Cílem příspěvku je tak vykreslit domov nikoli jako geograficky diskrétní entitu, nýbrž jako místo s předpokládanou kontrolní či koordinační funkcí ve vztahu k ostatním časoprostorovým aktivitám jedince, jako místo intenzivní synchronizace a čas intenzivní synchronizace. Studována bude otázka, nakolik jsou aktivity spojované s domovem (spánek, rodinné aktivity, společné jídlo, apod.) fixovány v určitém čase a místě, resp. do jaké míry jsou tyto typy aktivit časoprostorovou kotvou či fixačním bodem rytmizujícím a umísťujícím ostatní činnosti každodenní individuální rutiny. Empirická část příspěvku bude vycházet z výsledků terénního šetření realizovaného v letech 2011 – 2013 ve vybraných městech České republiky.

Lokálne povedomie a obec - zaostrené na Slovensko

Richard Nikischer, richard.nikischer@soc.cas.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK v Praze; Sociologický ústav AV ČR.

Lokálne povedomie je charakterizované identifikáciou obyvateľstva s regiónmi menšej územnej výmery, najčastejšie je tento termín používaný vo vzťahu k mestu či vidieckej obci. Z pohľadu sociálneho konštruktivismu je lokálne povedomie neoddeliteľnou súčasťou každej lokálnej identity, každej vidieckej obce, mesta. Je súčasťou sociálneho kapitálu obce a ovplyvňuje endogénny potenciál jej rozvoja. Naopak, nedostatočná miera lokálneho povedomia častokrát vedie k transformácii danej lokálnej identity, nezriedka až k zániku obce. V príspevku sa venujem problematike lokálneho povedomia, pričom na ňu nazerám najmä cez objektív, ktorý vo svojom diele nastavil fínsky geograf A. Paasi, a to predovšetkým svojím konceptom regionálnej identity a teóriou inštitucionalizácie regiónov. Teoretické poznatky neskôr aplikujem na územie Slovenska, pričom predstavím výsledky

výskumu lokálneho povedomia v rámci programu ISSP a v rámci analýzy písaných identít na webovej sociálnej sieti.

Panelové sídliště: postsocialistický relikt, nebo milovaný domov?

Barbora Novotná, 344487@mail.muni.cz

Katedra sociologie, FSS MU V Brně

Panelová sídliště představují velice specifickou zkušenost bydlení, typickou pro postsocialistické země střední a východní Evropy, včetně České republiky. Jednotvárnost, šed', uniformita; tak jsou sídliště, kde doposud žije asi třetina obyvatel republiky, obvykle popisována. Nivelizovaná zkušenost domova se musí odrážet na životech obyvatel ČR – otázkou je, do jaké míry si tuto skutečnost sami uvědomují a jaký je jejich vztah k domovu jako takovému.

V zamýšleném konferenčním příspěvku bych ráda prezentovala závěry své diplomové práce zabývající se vztahem obyvatel panelových sídlišť k jejich domovům, jejich vzájemnou interakcí a utvářením reprezentace domova. Sídliště nebude vnímáno jako neživé pozadí sociálních jevů, ale jako aktivní formující faktor působící na životy svých obyvatel. Ve výpovědích jedinců bydlících na jednom konkrétním sídlišti bych se ráda zaměřila na prožívanou symbolickou a historickou hodnotu panelových sídlišť, stejně jako na jejich hodnotu emoční.

Panelová sídliště jsou často tematizována v kontextu demografickém, plánovacím, regeneračním, či přinejmenším socioekonomickém. Cílem předkládané případové studie je podívat se na tento prostor z chybějící perspektivy kulturní a, pochopitelně, urbánně-sociologické. Výchozím bodem výzkumu je tvrzení, že panelové sídliště jako žitý prostor je uniformní zkušeností bydlení sdílenou napříč českou společností a spojuje v sobě symbolický vztah k nedávné minulosti, intimitu domova a nivelizační moc společnosti.

Domov, bezdomovství a proměny městských veřejných prostor v místa soukromí

Karolína Pauknerová, pauknerova@cts.cuni.cz

Petr Gibas, gibasek@mybox.cz

Centrum pro teoretická studia UK/AVČR v Praze; Fakulta humanitních studií UK v Praze

Bezdomovci si v poslední době začali v okrajových částech Prahy budovat stálá místa, kde přespávají a která nejsou likvidována policií. V místech se zdržují po celý den a postupně je přebudovávají: ke stanům a plachtám přistavují dřevěné kostry a takto vzniklé přístřešky obklopují dalším vybavením – stolky, místy pro lahve s vodou a jídlo, ohništi apod. Tato nově utvářená místa se stávají v pravém slova smyslu jejich stálými domovy ve veřejném prostoru. Příspěvek se zaměřuje právě na změnu veřejných prostor ve městě v místa soukromá (domovy) a zároveň na vizuální podobu těchto míst-domovů. Teoreticky je příspěvek ukotven ve fenomenologii domova, přemýšlení o terrain vague a studiu materiální kultury. Konkrétně se příspěvek zabývá domovy bezdomovců v Praze-Letňanech a Praze-

Proseku a míst při pražských potocích Botiči a Rokytce. Ukazuje, že ač zdánlivě dochází jejich prostřednictvím k rozpouštění dichotomie soukromé – veřejné, ve skutečnosti se tato dichotomie pouze nově nastavuje a toto nové nastavení vede k proměně materiálních a vizuálních charakteristik veřejných prostor.

Vrchlického sady: místo setkávání, či místo střetávání?

Ondřej Pergl, ondrej.pergl@natur.cuni.cz

Jana Jichová, jana.jichova@natur.cuni.cz

Hana Svobodová, hana.svobodova@natur.cuni.cz

Jana Temelová, jana.temelova@natur.cuni.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Urbánní a regionální laboratoř, PřF UK v Praze

Veřejný prostor představuje jednu z důležitých součástí měst, která poskytuje místo pro setkávání lidí (Gehl 2010). Za veřejný prostor lze považovat různé typy míst (např. náměstí, ulici nebo park), která mohou užívat všichni lidé bez rozdílu. Zároveň se představy lidí o využití různých veřejných prostorů a zejména jejich skutečný způsob využití výrazně liší. Jedno místo tak většinou zahrnuje mnoho funkcí a typů využití; pro někoho je pouze bodem při pohybu za jiným cílem, pro dalšího představuje místo trávení volného času, práce či dokonce místo domova. Právě odlišné chápání a využívání veřejných prostor může vést ke konfliktům a střetům mezi různými typy uživatelů.

Tento příspěvek se věnuje způsobu využití veřejného prostoru na příkladu Vrchlického sadů v Praze (neoficiálně přezdívaných jako Sherwood), které přiléhají k významnému pražskému dopravnímu uzlu - Hlavnímu nádraží. Příspěvek využívá kombinace pozorování a řízených rozhovorů s cílem odhalit různé skupiny uživatelů a jejich rytmus využití místa. Pozornost je věnována následujícím otázkám: Je možné identifikovat různé typy uživatelů parku? Jaké typy činností se k nim váží? Existuje teritoriální rozdělení parku? Jsou některá místa většinou využívána jen některými typy uživatelů? Jaký je denní rytmus vybraných míst? Jak se liší využívání parku v průběhu roku? Na základě empirického výzkumu příspěvek diskutuje, jak odlišné praktiky různých skupin uživatelů ve veřejném prostoru mohou vést ke vzájemným konfliktům.

Nepatřičnost v městském prostoru

Pavel Pospěch, pavel.pospech@gmail.com

Katedra sociologie, FSS MU V Brně

Příspěvek představuje zkoumání fenoménu „nepatřičnosti“ (angl. incivility) jako nosný přístup pro sociologický výzkum města. V příspěvku autor představí teoretický rámec, metodologii a předběžné výsledky projektu zkoumajícího nepatřičnost ve veřejném prostoru města. Příspěvek se zaměřuje na následující oblasti: (a) jak, kým a jakým způsobem jsou definovány hranice patřičného a nepatřičného, jaké postupy a legitimizace jsou uplatňovány v procesu právní regulace jednání a jaké další symbolické formy komunikace ovlivňují sdílené

definice „nepatřičného jednání“; (b) jaké skupiny jsou spojovány s nepatřičným jednáním, jakým skupinám je nepatřičnost připisována; (c) jak se pojem nepatřičného váže ke konfliktům o město a o veřejný prostor. V konfliktech o právo na užívání městského prostoru je význam pojmu „nepatřičnost“ utvářen a přetvářen a zároveň je v nich tento pojem (a pojmy příbuzné) užíván různými aktéry jako strategický nástroj. Konečně za (d), se v příspěvku zastavím nad otázkou genderové diskrepance – tedy zda jsou standardy nepatřičnosti odlišné pro muže a pro ženy. V návaznosti na téma konference chci také poukázat na funkci, kterou v diskurzu nepatřičnosti hrají hranice mezi soukromým domova a veřejným prostorem města.

Co děláme doma? Aktivity spojené s domovem v genderové perspektivě

Lucie Pospíšilová, lucie.pospisilova@natur.cuni.cz

Petra Špačková, Petra.Spackova@natur.cuni.cz

Tereza Kůsová, tereza.kus@gmail.com

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Urbánní a regionální laboratoř, PřF UK v Praze

V posledních letech se těžiště zájmu výzkumníků a výzkumnic postupně přesouvá od klasické analýzy aktivit ve veřejné sféře také ke sféře privátní. Příspěvek se hlásí k tomuto obratu a sleduje rozdíly v množství stráveného času a typech aktivit konaných v soukromých a veřejných prostorech, přičemž soukromý prostor pro nás z hlediska objemu času představuje především domov. Specificky nás zajímají genderové rozdíly ve využití času (time use) vázané na různé prostory. Vycházíme z předpokladu, že čas strávený doma se u jednotlivých typů aktivit v genderovém pohledu liší. I přes proměnu organizace času především u žen, jsou aktivity ženy stále vázány spíše na domov, naopak činnosti muže se odehrávají ve veřejném prostoru. To potvrzují rovněž výsledky dosavadních výzkumů: ženy se více věnují domácím pracím a výchově dětí, muži naopak tráví více času v zaměstnání a volnočasovými aktivitami. Cílem naší analýzy je zjistit, jak se prostorově liší stejné typy aktivit a jaká je diferenciací časových rozpočtů v závislosti na fázi životního cyklu a místě bydliště (město vs. venkov). Pozornost budeme také věnovat celkovému času, který dané skupiny tráví doma a mimo domov.

Příspěvek využívá šetření agentury Median z let 2004 až 2010, které je založeno na metodice umožňující srovnání časových rozpočtů populace České republiky s vybranými zeměmi světa. V každém roce sledování zachycuje každodenní aktivity zhruba 7 tisíc obyvatel České republiky v podrobnosti patnáctiminutových intervalů. Pomocí sledování časových rozpočtů sociálních skupin obyvatel lze na jedné straně hodnotit rozdíly v průměrné době strávené jednotlivými aktivitami (sčítané časové rozpočty), na straně druhé také v rozložení aktivit během dne (kontinuální časové rozpočty) a tím i diferencované využívání prostoru v různé denní doby. Zařazení tří sledovaných roků (2004, 2008 a 2010) umožňuje vedle regionálního aspektu uplatnit i časovou perspektivu.

Nové podoby rezidenční mobility: příklad ruského etnika v Praze

Ivana Přidalová, ivana.pridalova@natur.cuni.cz

Martin Ouředníček, martin.ourednicek@natur.cuni.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Urbánní a regionální laboratoř, PřF UK v Praze

Charakteristickým znakem dnešního světa je neustálý pohyb a proměna. Rostoucí význam mobility a pestrost jejích forem dokumentuje řada výzkumů v sociálních vědách. Nové mobilitní paradigma přináší nutnost alternativního pohledu na společenské jevy a procesy, na které bylo donedávna nahlíženo optikou stability, neměnnosti. Při zkoumání migrace jako jedné z forem mobility již není dostatečné rozlišovat mezi pouhými dvěma jejími extrémy - trvalou a dočasnou. Kontinuální pohyb lidí propojuje místa a pomáhá vytvářet nové podoby vazeb mezi nimi. Zvýšená mobilita navíc znesnadňuje lokalizaci prvního, druhého nebo dalších domovů, míst trvalého, obvyklého, pravidelného nebo dočasného bydliště.

Stále větší mobilitu je možné pozorovat také v Česku. Dříve velmi usedlá česká společnost pozvolna mění své zvyky a stěhuje se více než dříve, do země a především do českých měst směřují proudy cizinců motivovaných prací, studiem, ale patrně také jinými důvody. Tento příspěvek se zabývá ruskými občany a jejich vlivem na proměnu lokálního prostředí. Kromě statisticky doložených údajů o vysoké atraktivitě Prahy pro ruské obyvatelstvo existuje také předpoklad, že pražští Rusové jsou specifickými uživateli města, kteří nepřicházejí primárně za prací jako většina ostatních cizinců. Jak Rusové přetvářejí lokální prostředí? Hledají v Praze nový nebo další domov? Příspěvek je založen na analýze individuálních anonymizovaných statistických dat o stěhování obyvatelstva v Praze a na pozorování a rozhovory s lokálními aktéry v území, kde je významné zastoupení ruských občanů.

Jaký domov mají "nomádi"? Ke struktuře socio-prostorových vztahů v českém městě

Michal Růžicka, michal.ruzicka@univie.ac.at

Forschungsplattform Human Rights in the European Context, Universität Wien

Pokud "Mary Douglas charakterizuje domov jako specifickou časoprostorovou strukturu, vyjednávanou v každodenních vztazích jeho obyvatel", tak se nabízí otázka, jak se taková časoprostorová struktura liší u trvale usazených populací a u nomádů, tj. lidí nepřináležejících k žádnému stabilnímu místu. Na základě etnografického výzkumu mezi lidmi, které by bylo možné, spolu s Deleuzem a Guattarim, konceptualizovat jako nomády, ve svém příspěvku zkoumám otázku "domova" u populací, které domov ve smyslu prostorově stabilního místa nemají. Jedná se o aktéry, kteří se permanentně pohybují (či jsou pohybováni spolu s tokem politických a ekonomických procesů), a kteří jsou tak nuceni o "domově" přemýšlet jiným způsobem než aktéři, kteří se prostorem neustále pohybovat nemusí. Ve svém příspěvku, kromě analýzy konceptu domova u prostorově

nestabilních aktérů, budou muset diskutovat dilemata západní filozofie a sociální teorie, jako je např. vztah mezi strukturou a jednáním. Je nomádům prostorově stabilní domov upírán, nebo se ho vzdávají dobrovolně? Moc nomádů spočívá ve schopnosti narušovat obvyklé způsoby bytí a myšlení u usedlých, a kontrole státu podřízených, populací. Proto nám nomádská perspektiva na koncept "domova" může pomoci spatřit jeho sociální a politickou situovanost, jakož i jeho latentní funkce sociální kontroly a morální normalizace.

Město jako domov pro imigranty: příklad praktik lokálních samospráv ve Francii

Markéta Seidlová, mseidlova@seznam.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK v Praze

Mezi obyvateli současných měst mají čím dál větší podíl imigranti, kteří při nacházení a vytváření pout a sociálních vztahů v místě nového bydliště nezbytně reflektují také jeho kulturu. V jejich začleňování do většinové společnosti jim přitom významným způsobem mohou pomoci politiky prováděné místními samosprávami. Jaké nástroje a opatření tyto politiky používají? Liší se tyto politiky v závislosti na počtu (resp. podílu) imigrantů žijících v daném území?

Na tyto otázky odpovídá předkládaný příspěvek, který vychází z Alexanderovy (2007) klasifikace politik prováděných lokálními autoritami. Hodnoceny jsou dva francouzské regiony s rozdílnou velikostí podílu imigrantů na celkovém počtu jejich obyvatel a s odlišným typem prostředí: velkoměsto Paříž (resp. jejích 14 obvodů) a sedm měst ve venkovském regionu Basse-Normandie (Caen, Hérouville-Saint-Clair, Cherbourg-Octeville, Flers, Alençon, Argentan a Lisieux). Data byla získávána v polostrukturovaných rozhovorech se zástupci měst a místních neziskových organizací a následně hodnocena autorkou sestaveným postupem komparace lokálních integračních politik.

Výzkum prokázal, že radnice zkoumaných měst aplikují řadu opatření, která dle definic Alexandra (2007) spadají do modelu lokální multikulturní politiky. Postoj jednotlivých měst k imigrantům byl výrazným způsobem ovlivňován nejen velikostí populace imigrantů, délkou jejího usazení ve městě a jejím složením (země původu, typ migrace apod.), ale také politickým přesvědčením vedení města. Nejmarkantnější rozdíl mezi politikou deklarovanou na národní úrovni a politikou prováděnou v každodenní praxi se projevil v případě Paříže. Dále se prokázalo, že samosprávy levicového smýšlení umí i v době panujících restriktivních zákonů přistupovat k imigrantům vstřícněji než samosprávy pravicové, což prakticky činily např. nevyužíváním všech možností, které jim tyto zákony dávají. V regionu Basse-Normandie se statisticky prokázala i závislost mezi vstřícností lokální politiky a iniciativou samotných imigrantů, vyjádřenou počtem místních neziskových organizací, které imigranti založili. Z pohledu používaných nástrojů se mohou města v obou sledovaných regionech inspirovat navzájem, podobně jako mohou být francouzské zkušenosti inspirativní i pro české samosprávy.

Život v cudzích domovoch: au pair a ich izby v londýnskych domácnostiach

Zuzana Sekeráková Búriková, 103713@mail.muni.cz

Oddelenie Antropológie, Katedra Sociológie, FSS MU v Brně

Tento príspevok vychádza z dlhodobého etnografického výskumu au pair migrácie v Londýne v rokoch 2004-2005. Jeho cieľom je ukázať, aké materiálne praktiky au pair zo Slovenska používajú na osvojenie si svojich izieb v domácnostiach hostiteľských rodín v Londýne.

Au pair pobyty kombinujú prvky platenej domácej práce vykonávanej dočasnými migrantkami/migrantmi, kultúrnu výmenu definovanú medzinárodnými dohodami a formu spoluzitia v jednej domácnosti. Podľa práva sú au pair mladé cudzinky/mladí cudzinci, ktorí žijú maximálne dva roky s rodinami s cieľom naučiť sa ich jazyk a oboznámiť sa s novou kultúrou. Au pair hostiteľským rodinám za byt, stravu a vreckové poskytujú pomoc s domácimi prácami a starostlivosťou o deti. Zákon očakáva, že au pair budú žiť ako „súčasť rodiny“. Pre obidve strany, au pair aj hostiteľské rodiny, je takéto zdieľanie intimity v priestore domova náročné. Navyše, au pair nie sú v rovnocennom postavení voči hostiteľským rodinám a ich práca je často zneužívaná. V tomto príspevku sa pokúsim ukázať, ako sa táto situácia premieta do samotného priestoru domova: Ako hostiteľské rodiny zariaďujú izby svojim dočasným členkám/členom? Čo robia s týmto priestorom au pair? Cítia sa v ňom doma? Za akých okolností?

Osvojovanie si priestoru prostredníctvom dekorácií je dominantnou témou výskumu materiality domova v sociálnej antropológii. Etnografia bývania au pair ukazuje, že využívanie dekorácií je len jednou stratégiou na osvojovanie si priestoru – au pair používajú širokú škálu alternatívnych stratégií (napríklad ne-dekorovanie, využívanie poriadku a neporiadku, vystavovanie predmetov každodennej potreby), ktoré im umožnia osvojiť si priestor a zároveň artikulovať vzťah, ktorý majú s hostiteľskou rodinou.

Doma v centru. Obývání vnitřního města Ostravy

Kateřina Sidiropulu Janků, katerinasj@fss.muni.cz

Katedra sociologie, FSS MU v Brně

Príspevok predstavuje výsledky výskumného šetření, které v rámci evropského projektu ConDENSE probíhalo v roce 2008 mezi obyvateli vnitřního města Ostravy. Príspevok shrnuje témata, která souvisejí se způsobem, jakým obyvatelé vnitřní Ostravy ustanovují v každodenním užívání svou městskou část jako domov. (1) Vztah k centrálnímu náměstí jako identitotvornému středobodu bydlení v centru: Ukazuje se, že i lidé, kteří nebydlí v pěší dostupnosti centrálního náměstí, jej považují za důležitý identitotvorný prostor z hlediska statusu lokality, ve které bydlí. To je v kontrastu k citelnému (a v rozhovorech tematizovanému) fenoménu vylidňování centra. Centrum, v případě Ostravy centrální náměstí, zůstává symbolickou svatyní, která sice není obchodně a infrastrukturně plně funkční, přesto si však zachovává svou důležitost. (2) Vztah k městské zeleni v centru a způsob jejího užívání obyvateli: Z rozhovorů vyplývá, že lidé hodnotí jako

negativní trend to, co nazývám krocení zeleně urbánní kultivovaností. Navzdory realizacím nových zelených ploch, lidé především útrpně nesou omezování volně dostupné a chaoticky užitelné zeleně. Designový květináč a nově zasazený strom zdá se nesaturuje potřeby užívání zeleně stejně, jako to činí rozlehlější prořídnutý trávník, na který si v letních měsících může kdokoliv sednout, či přes něj zkrátit cestu. Zároveň se na mentálních mapách z výzkumu ukazuje, že obyvatelé vnitřního města neváhají za divočejší zelení urazit delší cestu, a že toto ve své každodennosti realizují. (3) Stav vnitřních dvorů domů v centru jako materializace vlastnických vztahů a ne/zabydlování centra: Příklady několika dvorů domů, v nichž účastníci výzkumu bydleli, poukazují na rozmanitost podob současných dvorů, stejně jako na sporný přínos jejich gentrifikace. Sousedské vyjednávání používání laviček a záhonů mnohde přetne nový vlastník prostoru, který jej jednoduše vydláždí a zprovozní na něm parkoviště. Zde se privatizace veřejných prostor ukazuje jako jednoznačný krok směrem od revitalizace života v centru města.

Francouzská „předměstí“ a metafora místa války (metaforický přepis reality i prožívaná každodennost)

Pavel Sitek, sitek@kss.zcu.cz

Katedra sociologie, FF ZČU v Plzni

Veřejné diskursy politicko-mediálních elit ve francouzské společnosti o „problematických předměstí“ často používají terminologii odkazující na válku (např. „Stát musí dobýt zpět tato území“). Jako nástroj pro toto dobývání je využívána hlavně policie. Vztah mezi policisty a obyvateli vyloučených lokalit je dlouhodobě velice problematický a přináší každodenně velké množství střetů, konkrétních často opakujících se praktik, a to jak ze strany policie, tak ze strany obyvatel předměstí. Tento příspěvek se v první řadě v krátkosti zaměří na metaforické zobrazování „problematických předměstí“ jako místa války. V druhé řadě pak na každodenní žitou realitu, kde budou zdůrazněny vybrané konkrétní praktiky policie i obyvatel předměstí či stereotypy, které s těmito praktikami souvisejí. Příspěvek bude vycházet z vlastní terénní zkušenosti autora a z recentních děl věnovaných vztahům mezi policií a obyvateli předměstí.

Rodné město jako domov? Čeští Židé a jejich prožitek domova po šoa

Blanka Soukupová, 6446@mail.fhs.cuni.cz

Fakulta humanitních studií UK v Praze

Již v poslední třetině 19. století vypracovalo českožidovské hnutí své závazné pojetí domova a vlasti. Po šoa bylo toto chápání přehodnoceno. V centru pozornosti referátu bude stát pojetí domova poválečnou židovskou reprezentací a individuální prožívání domova lidmi, kteří přežili šoa. Budeme se tázat na první dojmy po návratu domů, na idealizované představy domova, jež se střetly s "realitou", v obecné rovině pak na atributy domova (oficiální a vnitřně prožívané).

Naše výsledky se pokusíme konfrontovat s dosavadními antropologickými výzkumy vlasti, domova, krajiny.

Prostorové aspekty flexibility práce v Pražském metropolitním regionu: analýza vztahu bydliště a pracoviště

Peter Svoboda, peter.svoboda@natur.cuni.cz

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK v Praze

Príspevek se zaměřen na hodnocení prostorových aspektů pracovní flexibility v Pražském metropolitním regionu, v časovém období 1991–2011. Pokouší se o identifikaci prostorových změn odehrávajících se v transformujícím se městě, v relativně nových podmínkách flexibilních, post-industriálních globálních produkčních vztahů, které vlivem diverzifikace relativně nových forem organizace zaměstnání ovlivňují lokalizaci práce a charakter vztahu práce-domov. Následky vzrůstající časové a prostorové flexibility práce, reprezentované mimo jiné vznikem nových druhů profesí, růstem rozmanitosti forem práce, redukcí prostorových vazeb a dekoncentrací řady nových pracovních příležitostí zejména do suburbánních oblastí, mají vliv na charakter rutinní pracovní dojížděky a způsobují změny v tradičním chápání lokalizace pracovních míst, pracovní doby, vztahů mezi bydlištěm a pracovištěm, i koexistence pracovního a osobního života. V některých profesích můžeme hovořit o přenesení práce do nových míst, její delokalizaci, vytváření prostoru pro sloučení pracovního a osobního života, či tvorbě specifických forem organizace práce, umožňující její vykonávání z domova. Príspevek se zaměřuje na analýzu dat Sčítání lidu domů a bytů a vybraných výběrových šetření ve třech časových horizontech podchycujících poslední dvě dekády změn charakteru organizace práce a jejich dopadů na dynamiku vývoje prostorového uspořádání vztahů mezi bydlištěm a pracovištěm zejména v suburbánních oblastech Prahy.

A teď ty! Aspekt českého kutilství v městském veřejném prostoru.

Eva Špačková, eva.spackova@vsb.cz

Katedra architektury, FAST VŠB TU Ostrava

Podobě veřejného prostoru města se i u nás čím dál intenzivněji věnují profesionální architekti. Prakticky je ale veřejný prostor dennodenně, vytrvale a soustavně ovlivňován drobnými spontánními zásahy, které vycházejí z individuálních představ a momentálních potřeb jednotlivých účastníků všedního života ve městě. Príspevek se soustředí na vizualitu každodennosti prostoru českého města a klade si otázku, jak probíhá hranice mezi soukromým a veřejným prostorem.

Štruktúry politických príležitostí mestského environmentálneho aktivizmu: postsocialistické transformácie bratislavského ochranárstva

Pavel Šuška, pavel.suska@savba.sk

Geografický ústav SAV, Bratislava

Príspevok sa zameriava na analýzu premien lokálneho environmentálneho advokačného aktivizmu v období dvoch dekád postsocialistickej transformácie v Bratislave. Tieto budú nazerané z perspektívy teórie sociálnych hnutí, pričom v centre pozornosti budú najmä premeny geograficky štruktúrovaného politického kontextu, ktorý definuje možnosti a obmedzenia konaní zúčastnených aktérov. Ponovembrová otvorenosť politického prostredia na všetkých mierkach nevedla k mnohými očakávanému posilneniu postavenia environmentalizmu. Naopak, odchádzajúce kádre a nové línie politického sporu sa zásadným spôsobom podpisujú pod slabnúce možnosti hnutia. Problematický vývoj na poli diskurzívnych príležitostí bol zavŕšený presadzovaním sa čoraz dominantnejšieho neoliberalného diskurzu, ktorý na jednej strane formálne neprotirečí občianskej aktivite ako takej, na strane druhej však významným trhovým a antiregulačným akcentom útočí na požiadavky širšej kontroly a regulácie mestského rozvoja. S rastúcim investičným tlakom na mestské územie a zodpovedajúcemu znovuobjaveniu lokálnych ochranárskych tém dochádza zo strany magistrátu k obmedzovaniu občianskeho prístupu k rozhodovaniu. Kombinácia volebného úspechu komunálnych politikov, ktorí nemohli nereflektovať rastúcu intenzitu a závažnosť konfliktných situácií tematizovaných ochranármi a ochranárkami spolu s ochabnutím investičných tlakov v krízovom období umožnil novým predstaviteľom mesta deklarovvať novú politickú kultúru mestského rozvoja.

Živelná suburbanizácia a jej negatívne dopady na rozvoj obce: príklad obce Chorvátsky Grob

Martin Šveda, geogsved@savba.sk

Pavel Šuška, pavel.suska@savba.sk

Geografický ústav SAV, Bratislava

Obec Chorvátsky Grob sa vďaka rozsiahlej rezidenčnej výstavbe stala symbolom suburbánneho rozvoja, zo všetkými jeho pozitívnymi aj negatívnymi dopadmi. Ide o zvlášť pozoruhodný príklad z hľadiska 1) mierky – skupina novousadlíkov dnes prevyšuje pôvodné vidiecke obyvateľstvo niekoľkonásobne, 2) živelnosti procesu – ktorého hlavným motorom bola realizácia súkromných investičných projektov produkujúcich zarážajúce množstvo externalít napr. v podobe nedovybavenosti nových obytných zón v oblasti technickej, environmentálnej a sociálnej infraštruktúry, a 3) priestorovej segregácie novej výstavby – a teda i sociálnych skupín prisťahovalcov a pôvodného obyvateľstva. Odlišnosti skupín dané rozdielnym sociálno-ekonomickým statusom, hodnotovým zakotvením, pozíciou v reprodukčnom cykle, ale i charakterom problémov, s ktorými sú vo svojich lokalitách každodenne konfrontovaní sú umocnené priestorovou segregáciou komunit. Vzniknutá situácia je zdrojom množstva napätí a prekážkou pri hľadaní

riešení.

Významy bydlení v kontextu ohrožení chudobou či chudoby seniorů

Iva Tichá, iva.ticha@osu.cz

Gabriela Nytra, gabriela.nytra@osu.cz

Fakulta sociálních studií, OU v Ostravě

Tématem konferenčního vystoupení je bydlení seniorů v situaci ohrožení chudobou či chudoby. Příspěvek se opírá o závěry kvalitativního výzkumu, konkrétně o výsledky analýzy narativních rozhovorů se starými lidmi. Ukazuje významy, které senioři ohrožení chudobou či chudí bydlení připisují a strategie, které v kontextu nedostatečných finančních zdrojů užívají, aby si „střechu nad hlavou“ udrželi: Bydlení ve svém bytě/domu považují chudí senioři za prioritu a potřebě uhradit náklady na bydlení (nájem, energie) podřizují hospodaření s omezenými prostředky - naprosto zásadně redukuje výdaje na potraviny, rezignují na nákup léků apod. Pokud jsou i tyto strategie neefektivní a dojde k zadlužení a ztrátě bydlení, nabývá pro ně na významu možnost přestěhovat se do „lacinějších“ domů určených pro bydlení seniorů, tj. domů s pečovatelskou službou (event. domovů se zvláštním určením, domovů pro seniory). Kromě finanční (potažmo celkové životní) jistoty přináší relokace do domu s pečovatelskou službou chudým seniorům i jistotu fyzického bezpečí. Takto ji chápou zejm. ti, kteří bydlí v lokalitě se zvýšenou kriminalitou, nebo kterým je nabízen byt či ubytovna v této lokalitě po ztrátě vlastního bydlení.

Kvalitativní výzkum je součástí projektu Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě „Rozšíření a rozvoj vědeckovýzkumného týmu Ostravské univerzity“, podporovaného z ESF a státního rozpočtu ČT (reg. CZ.1.07/2.3.00/20.0080).

Bezdomovectví, domov a reziduální prostor

Laco Toušek, ltousek@ksa.zcu.cz

Katedra antropologie FF ZČU v Plzni

Domov může být chápán jako prostorová jednotka určená k habitaci, která kombinuje a naplňuje různé znaky privátní sféry. Člověku poskytuje osobní teritorium, ochranu před přírodními živly a ostatními lidmi, nabízí mu naplňování jeho individuálních potřeb a vedle toho je i zpravidla místem základní společenské jednotky - rodiny a její reprodukce. Mimoto však domov poskytuje tomu, kdo se k němu vztahuje i identitu a emocionální uspokojení. Domov je tedy víc než dům nebo byt, ve kterém bydlíme. Je výsledkem vztahu mezi materiální dimenzí prostoru a sférou prostorové imaginace. Domov je fyzicky žitý, stejně tak jako představovaný. Je to místo, ke kterému lidé cítí pouto a jsou v něm zakořenění. Ve svém příspěvku si kladu otázku, zda povaha prostorové praxe bezdomovců, tedy těch, kteří by z definice vlastního sociálního statusu domov mít neměli, umožňuje konstruovat místa, ke kterým se sami jako k domovu vztahují. Tuto otázku rozebírám na základě topografie míst jejich pobytu v městském prostoru.

Primárně se zaměřuji na tzv. reziduální prostory, za které označuji privátní nebo veřejné prostory, které nemají z pohledu dominantní prostorové reprezentace plnohodnotnou povahu místa ve smyslu významotvorné lokace, protože postrádají funkci využití, jsou obtížně lokalizovatelné a nejsou zpravidla ani pojmenované.

Veřejný prostor jako součást domova obyvatel města

Zdeněk Uherek, uherek@etno.eu.cas.cz

Veronika Beranská, veronika.beranska@seznam.cz

Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

Príspevek bude prezentací výzkumu užívání veřejných prostor v Praze, který prezentující uskutečnili v roce 2013 formou pozorování, focus groups a ankety se zaměřením na 12 vytipovaných veřejných prostor zejména v pražských obvodech 1, 2, 3, 5, 7. Na příkladech ukážeme, jaké skupiny se ve vytipovaných prostorech cítí „doma“, jaké aktivity nebo situace jim prostor zlidšťují, jak obyvatelé a návštěvníci Prahy kvalitu veřejného prostoru ovlivňují a jaké názory na veřejný prostor Prahy artikulují. Součástí prezentace bude i vizuální dokumentace, která byla během výzkumu řešiteli i asistujícími studenty pořízena. Prezentace může adjustovat též metodologickou diskusi, jak chování v městských veřejných prostorech nejefektivněji zkoumat a co lze ze získaných dat vyčíst.

Domov samostatně žijících lidí

Barbora Vacková, vackova.bara@gmail.com

Lucie Galčanová, galcanov@fs.muni.cz

Michaela Kvapilová Bartošová, bartosov@fss.muni.cz

Lukáš Kala, lkalik@fss.muni.cz

Ústav populačních studií, FSS MU

V sociální teorii je domov chápán jako významuplné místo, jako specifická organizace času a prostoru, jejíž uspořádání je vyjednáváno v rámci každodenních praktik jejich členů. V současné sociální praxi nicméně pozorujeme nárůst počtu jednočlenných domácností ve všech věkových skupinách populace. Je proto provokující otázkou, jak je domov utvářen a zakoušen lidmi, kteří žijí sami. Výzkum se zaměřuje na konstrukci významu domova z pohledu osob různého věku, žijících v jednočlenné domácnosti a na jejich způsob utváření, udržování, zakoušení a zobrazování domova a ustavování jejich pozic a identity v rámci širších sociálních sítí, rodiny a společnosti. Náš přístup ke zkoumanému fenoménu je rámován teoriemi domova, transformace intimity a studii materiální kultury a spotřeby. Jádrem datového materiálu je tvořeno hloubkovými biografickými rozhovory, dále využíváme především deníkové zápisy, etnografickou metodu go-along, fotografickou dokumentaci. Cílem prezentace je vysvětlit domov jako vícedimenzionální koncept a představit první výsledky probíhajícího výzkumu se zaměřením na význam domova, zabydlování a sousedství.

Ostrava ve změnách sociální segregace mezi léty 2001 - 2011

Kamila Vondroušová, kamila.vondrousova@osu.cz

Iva Tichá, iva.ticha@osu.cz

Fakulta sociálních studií, OU v Ostravě

Předložený referát se zabývá změnou a vývojem sociální segregace na případové studii města Ostravy.

Po sametové revoluci v roce 1989 se Ostrava začala vracet na normální vývojovou trajektorii, přičemž se potýká s problémy souvisejícími s restrukturalizací průmyslu, de-industrializací, odpovídající nabídkou kvalitních veřejných služeb a neustálým úbytkem počtu svých obyvatel. Přejít k tržní ekonomice v oblasti trhu s bydlením a rostoucí nezaměstnaností vedly k nastartování a akceleraci procesů sociální segregace, která byla před rokem 1989 problémem pouze několika málo základních sídelních jednotek.

V současnosti lze tento proces sledovat ve dvou paralelních rovinách: první lze dát do kontextu s trendem suburbanizace a výstavbou atraktivních bytových jednotek, oproti lokalitám se zhoršujícím se stavem bytového fondu v málo atraktivních nebo neatraktivních částech města, které jsou charakteristické především nedostatečnou infrastrukturou a nevýhodnými životními podmínkami, zejména pro dospívající děti a mládež.

Cílem výzkumu je popsat a zhodnotit proces a vývoj sociální segregace v Ostravě, zkoumaného na základě vybraných ukazatelů ze SLDB z roku 2001 a 2011. Proces prohlubování sociální segregace bude sledován na základě následujících indikátorů: podíl obyvatel ve věku 0-14 let, vzdělání obyvatel, zdravotní a sociální péče poskytované obyvatelům lokality, míra nezaměstnanosti, míra dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 1 rok), typ rodiny (úplné x neúplné), počet bytů se sníženou kvalitou, počet osob žijících v zařízeních, právní důvod užívání bytu (především s ohledem na podíl nájemního bydlení), technické vybavení bytů (vodovod v bytě, teplá voda v bytě, přípoj na kanalizační síť, vlastní splachovací záchod, vlastní koupelna, sprchový kout), bytová domácnost celkem (s více hospodařícími domácnostmi).

Problematiku lze označit za aktuální v souvislosti s průběžným vyhodnocováním a zveřejňováním nových dat ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 a prioritami Evropské unie do roku 2020.

„MĚSTO A DOMOV“
IV. brněnská konference urbánních studií
7. – 9. 11. 2013, FSS MU, Joštova 10, Brno

Poznámky:

„MĚSTO A DOMOV“
IV. brněnská konference urbánních studií
7. – 9. 11. 2013, FSS MU, Joštova 10, Brno

Poznámky:

„MĚSTO A DOMOV“
IV. brněnská konference urbánních studií
7. – 9. 11. 2013, FSS MU, Joštova 10, Brno

Poznámky: